

Het Verhaal van Woerden

Verhaal 08

1372: Woerden krijgt stadsrechten

Het Sticht

Woerden ligt rond 1372 tussen Holland en Utrecht in. Deze streek wordt "het Sticht" genoemd. De bisschop van Utrecht oefent er zijn macht uit. Woerden krijgt als verdediging tegen de graven van Holland rond 1160 een kasteel. In de Romeinse tijd ligt de grens tussen zuid(=Romeins gebied) en noord(=de barbaren) en 900 jaar later ligt de grens waarop Woerden ligt oost-westelijk tussen Holland en Utrecht.

Heer van Woerden

Het eerste Woerdense kasteel uit circa 1160 staat dan vermoedelijk in de buurt van de huidige Hoge Woerd. Ridders besturen en verdedigen namens de bisschop het Sticht. Deze ridders worden ook wel "ministerialis" genoemd. De riddertitel wordt doorgegeven aan de volgende generatie. In 12^e en 13^e eeuw komt deze positie in handen van een familie. De opeenvolgende ridders noemen zich Heer van Woerden. Ze ontpoppen zich tot grootgrondbezitters en heersers. Ze treden daarbij steeds zelfstandiger op en trekken zich niets meer aan van de bisschop van Utrecht. Bodegraven, Oudewater en later ook, zij het voor korte tijd, Montfoort horen bij hun grondgebied.

Rond 1280 maken we kennis met Herman (VI) van Woerden. Hij roept andere edelen op om zich te verzetten tegen de bisschop van Utrecht. Maar intussen krijgt de bisschop onverwacht steun van de graaf van Holland, Floris V. Herman moet vluchten om zijn leven te redden. De bisschop kan de kosten van de oorlog echter niet betalen en geeft het Sticht in onderpand aan Floris V. Later sluit Herman vrede met graaf Floris V. Toch loopt deze geschiedenis minder goed af.

Floris V

Floris V is namelijk een ambitieus man. Via verre familiebanden probeert hij zelfs de baas te worden in Schotland. Dat lukt niet, maar hij zet wel zijn zinnen op Zeeland ("Bewestenschede") en vindt aanvankelijk in de Engelse koning Eduard I een bondgenoot. Helaas krijgen die twee ruzie om de handel in wol, waarop Floris V steun zoekt in Frankrijk. Dat zint Eduard I niet en hij bedenkt een listig plan. Hij vraagt enkele edelen die nog een appeltje met Floris V te schillen hebben om hem uit de weg te

ruimen. Onder hen bevindt zich Herman VI van Woerden. Naar verluidt loopt Floris V bij een valkenjacht in de val. Er dreigt opstand onder het volk. Zijn populariteit onder de bevolking is enorm; zijn bijnaam is niet voor niets "der keerlen god". Op 27 juni 1296 komt een groep Gooilanders Floris V opeisen. Hij zit dan gevangen in het Muiderslot. Gerard van Velsen bedenkt zich geen moment, trekt zijn zwaard en slaat – volgens sommige bronnen – Floris V zijn handen af. Als een bezetene steekt hij op de gewonde graaf in. Korte tijd later overlijdt Floris op het buitenverblijf Florisberg, nabij Muiderberg. De moordenaar wordt opgepakt, gemarteld en vermoord. Herman VI van Woerden is dan al lang gevlucht en slijt zijn dagen als balling. Al zijn bezittingen worden van hem afgenomen. Het graafschap Holland lijft rond 1300 het Land van Woerden in. Deze situatie zal zo'n 700 jaar standhouden.

Willem van Naaldwijk

Woerden moet zich nu gaan verdedigen tegen het bisdom Utrecht. De vertegenwoordiger van de graven van Holland, Willem van Naaldwijk in de functie van baljuw van Rijnland en Woerden, maakt hier werk van. Als het bisdom Utrecht rond 1370 spierballen toont, is het tijd geworden voor Willem van Naaldwijk om de verdediging van Woerden op orde te brengen. Woerden is in die tijd niet meer dan een dorpje. De Oude Rijn stroomt er midden doorheen. Het Woerdense kasteel, nu aan de oostkant van Woerden, is dan een versterkte toren. Bij dreiging kunnen de dorpingen zich hier in veiligheid brengen. Willem van Naaldwijk dwingt de bevolking, en vele bewoners van de streek rond Woerden, om mee te werken aan het graven van een gracht (de latere Binnengracht). Ook laat hij Woerden ommuren met houten palissaden. Dat alles op kosten van de Woerdenaren zelf.

Stadsrechten

Op Sint Gregoriusdag van het jaar 1371 – volgens onze huidige tijdrekening op 12 maart 1372 – krijgt Woerden stadsrechten, als dank voor de geleverde prestaties. Albrecht van Beieren, bestuurder van het graafschap Holland verleent die namens zijn broer Willem, die krankzinnig is. Andere dorpen krijgen al eerder stadsrechten: Oudewater in 1265, Gouda in 1272, Schoonhoven in 1280, Montfoort in 1329 en IJsselsteijn in 1331. In Haastrecht hebben ze er tot 1396 op moeten wachten. De Woerdenaren hoeven nu geen tolleren meer te betalen aan de graven van Holland. Elders moeten ze overigens wel gewoon tol betalen! Ze krijgen ook poorterrechten, en er komt een eigen stadsbestuur. De poorters krijgen rechten voor de bescherming van lijf en goederen. Dat geldt ook voor de poorters als ze in andere steden zijn.

Muren en poorten

In de 15^e eeuw wordt er een stenen stadsmuur gebouwd rondom Woerden. Grond wordt aangebracht tegen de muren, waardoor er aarden wallen ontstaan. Er komen vier poorten. De belangrijkste poorten zijn de Rietvelder- of Leidse poort gelegen aan de westzijde van de Voorstraat en de Utrechtse- of Hofpoort aan de oostzijde van de Voorstraat. De Kromwijkerpoort aan het einde van de Havenstraat wordt al in begin 18^e eeuw gesloopt. Daarna volgt de sloop van de twee resterende poorten in 1873. In de

gevel van het huidige Stedsmuseum bevindt zich een steen met het jaartal 1616 er op. Deze steen ... is afkomstig van de voormalige Rietvelderpoort! De oorspronkelijke grondvorm van Woerden uit 1370 in de vorm van een vijfhoek is tot op de dag van vandaag goed herkenbaar in het stratenpatroon rond de binnenstad.

Meer weten?

- Verweij, M.S., M.J. Dolfin en N. Vroman, *Het Kasteel te Woerden*, Stichting Stichts-Hollandse Bijdragen 20 (Woerden, 1989)
- Schuurman, Ida, *Floris de Vijfde*, kinderboek (Groningen, 2011)
- Cordfunke, E.H.P. *Floris V: een politieke moord in 1296*. Achtergronden en toedracht van de moord op Floris V, graaf van Holland en Zeeland (1254-1296), door een aantal hoge Hollandse edelen. (Zutphen 2013).
- Brood, Paul, René Kok, Geert Mak, *Het grote vaderlandse geschiedenisboek. Overzicht in woord en beeld van de geschiedenis van Nederland vanaf de eerste eeuw tot heden*. (Zwolle, 2018).

Rechten

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van de tekst is toegestaan onder vermelding van "Bron: Het Verhaal van Woerden".